

ایران / سیستان و بلوچستان

مریم احمدی شیروان

عکس‌ها:

حبیب طوقی

صفی الله دیده‌ور

دلگان چند سالی است که صرفاً با حنا شناخته می‌شود

برگ سبز، رنگ سرخ

«همزمان باید بذرها را هم آماده کرد. برای این کار باید گودالی به عمق حدود ۳۵ سانت و ۶۰ سانت پهنا در طول دو متر آماده کنیم. در این خزانه حدود ۳۰ کیلو بذر می‌ریزیم. بذرهایی که باید تمیز و بوجاری شده باشند تا پوسیدگی پیدا نکنند. این گودال و خزانه هر جایی هم نمی‌تواند باشد. زمین آن باید جایی باشد که مکش آب بالایی داشته باشد و یک ساعت پس از کاشت و آب‌دهی فقط رطوبت آب در آن باقی بماند. روی آن چوب انداخته و یک زیلو هم روی چوب‌ها می‌اندازیم تا زمین باد نخورد. حالا موقع آب دادن است. هفت روز، هر روز بسته به میزان جذب آب زمین، روزی یک تا دو مرتبه به بذرها آب می‌دهیم. پس از هفت روز خاک را کنار می‌زنیم. خال نقره‌ای زیبایی روی بذرها دیده می‌شود و برق می‌زند که نشان از سبز شدن بذرها دارد. اکنون وقت آن است که این بذرها را به زمینی که گندمش برش خورده منتقل کنیم و حالا موقع کشت بذرها جوانه زده حنا در خزانه است. خزانه برای هر هکتار در زمینی حدود هزار و ۲۰۰ متر است.

مقداری خاک رس مثلاً نیم فرغون برای سه کرت که هر کرت حدود ۸ در ۳۰ متر است کفایت می‌کند. خاک‌ها را در آب می‌ریزیم و هم می‌زنیم تا خاک گل‌آلود شود و بعد بذرها را روی آن می‌پاشیم تا کم‌کم با نفوذ آب بذرها در زمین محکم شوند. هفته اول هر روز، هفته دوم یک روز در میان و هفته سوم هر سه روز یک بار عصرها که به شب بخورد، به زمین آب می‌دهیم. در این مدت هم علف‌های هرز آن که بیشتر اویارسلام و خارشتر است را از ریشه می‌کنیم تا جلوی رشد نهال‌ها را نگیرد».

● حنای گرما و حنای قوس

حالا باید منتظر بود تا بهار بگذرد و شهر یور ماه برسد. باید دل به صبوری مرد کشاورز داد تا بذر کاشتن هایش در دل خاک به بار بنشیند و تبدیل به حنایی شود خوش آب و رنگ‌تر از تمام حناهای منطقه.

مرد کشاورز دلگانی می‌گوید: «شهر یورماه، اگر رنگ چوب قرمز شده باشد، یعنی نشا برای جابه‌جایی به زمین اصلی آماده است. زمان نشاگیری خیلی مهم است چون اگر به مهرماه بخورد تلفات مرگ و میر نشاها بیشتر از ۵۰ درصد می‌شود و دیگر ارزش آبیاری ندارد. حالا زمان آن شده که بوته‌ها را از خزانه بیرون آورده و در زمین اصلی بکاریم. کرت‌ها را باید طوری آبیاری کنیم

امام‌بخش عبداللہی مرد بلوچ ۵۰ ساله‌ای است که مثل پدر و پدربزرگش و هفت نسل پیشتر از خودش کشاورز است و با سخت‌کوشی زندگی پر از خیر و برکتی دارد و خیرش به بقیه هم می‌رسد. البته قدیم‌ترها بیشتر گندم، جو، خرما، چای ترش مک‌های و کنگد می‌کاشت اما حدود ۲۷ سال است، حتی پیشتر از به دنیا آمدن فرزندانش؛ مهر و رنج و صبرش عجین می‌شود با بذر و آب و خاک و حاصلش می‌شود برگ‌های سبز رنگ حنا.

● اول کاشت گندم بعد حنا

آقای عبداللہی حالا چند سالی است با کمک دخترش که مهندسی کشاورزی خوانده و به خاطر کشت ارگانیک و روش‌های جدیدی که برای کاشت حنا به کار برده در منطقه صاحب نام شده، از کشت حنا بر ایمان می‌گوید. او می‌گوید: «حنا را می‌شود با خواباندن شاخه یا قلمه و پاچوش تکثیر کرد اما چون این روش‌ها به نیروی کار زیادی نیاز دارد مقرون به صرفه نیست. بذر یکی از بهترین روش‌ها برای کاشت حناست. این کار نیاز به مقدماتی دارد و از این جهت که حنا گیاهی چند ساله است و تا ۵۰ سال هم زنده می‌ماند، مهم‌ترین قدم اول انتخاب زمین است و این زمین بهتر است خاک شنی و رسی داشته باشد. به خاک‌های رسی به خاطر سله بستن و خاک‌های شنی خالص چون مواد غذایی کافی ندارند، باید کود نباتی یا حیوانی داد. آبان ماه زمان آماده کردن زمین است و باید زمین را شخم عمیق زد و بلافاصله پس از شخم، گندم کاشت».

با تعجب می‌پرسم گندم؟ او جواب می‌دهد: «جوانه حنا زمان سبز شدن به نور خیلی حساس است و باید سایه‌بانی روی بذرها برای سبز شدن باشد. به همین خاطر پیش از کاشت بذرها در زمین گندم می‌کاریم تا پس از بریدن خوشه‌های گندم از ساقه‌ها به عنوان سایه‌بان استفاده کنیم. گندم‌های کاشته شده در فروردین ماه آماده درو می‌شوند. برای برداشت هم ۲۰ سانتیمتر بالاتر از زمین را برش می‌زنیم طوری که ساقه گندم بماند و خوشه برداشت شود».

● خال نقره‌ای روی بذرها حنا

امام‌بخش عمری است مانند کوهی استوار در برابر همه سختی‌ها ایستاده و با صورتی آفتاب سوخته و دست‌ان پینه‌بسته از ریزه‌کاری‌های دسترنج و محصولی می‌گوید که مانند بچه‌هایش برایش زحمت کشیده است.

در جنوب غربی سیستان و بلوچستان و در کرانه هامون جازموریان، در مسیر جاده ایرانشهر به بندر عباس شهرستانی با هوای لطیف و طبیعتی چشم‌نواز و روح‌انگیز وجود دارد. شهری که سال‌هاست اسم و آواز هاش تنها به خاطر رودخانه و آبشار زیبایی که دارد، نیست. حتی روستای جلگه چاه‌هاشم با آن همه پیشینه و تاریخ کهن و حتی پنج چشمه آب‌گرمش، نتوانسته به اندازه برگ‌های سبز حنا «دلگان» را در منطقه معروف کند. حنایی که مختص به این منطقه نیست و در کرمان، جیرفت، بندر عباس و رودان هم کاشته می‌شود اما دلگان سال‌هاست که قطب تولید حنای کشور است.